

تهدیدات نرم افزاری نظم سوم سلطه در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی

زهره سادات قاضی زاده هاشمی^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۱۷

چکیده:

بیانیه گام دوم دربردارنده مجموعه‌ای از راهبردهای سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جهت مقابله با نظم سوم سلطه است. تهدیدات و فرصت‌های پیش روی جمهوری اسلامی ایران در این بیانیه که به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی صادر شد به صورت مبسوط بیان شده است. تهدیدات نرم افزاری که ویژگی محوری تهدیدات در دوره سوم نظم سلطه را تشکیل می‌دهد در این بیانیه مطرح شده است. سوال پژوهشی مطرح شده در مقاله حاضر این است که تهدیدات نرم افزاری در بیانیه گام دوم انقلاب چیست و چگونه تبیین می‌شوند؟ در پاسخ به سوال فوق فرضیه پژوهشی ذیل مطرح می‌شود که تهدیدات نرم افزاری ذکر شده در بیانیه گام دوم انقلاب در قالب دوره سوم سلطه‌گری غرب یعنی دوره استعمار فرانو قرار می‌گیرد و شامل نفوذگذاری سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جهت ممانعت از پیش برد اهداف کلان انقلاب اسلامی است.

واژگان اصلی:

نظم سوم سلطه، تمدن اسلامی، انقلاب اسلامی، تهدیدات نرم افزاری، بیانیه گام دوم انقلاب

۱. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، مشهد، ایران

مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی ایران در بهمن ۱۳۵۷ آغازگر دوره نوینی در حیات سیاسی و اجتماعی در دوره‌هایی از وابستگی به قدرت‌های غربی و شرقی بود. جمهوری اسلامی ایران با سر دادن ندای استقلال طلبی و نفی وابستگی به بیگانگان در سیاست خارجی خود آغازگر راهی جدید در عرصه مناسبات بین‌المللی شد. این مسیر با تهدیدات و چالش‌هایی از سوی دولت‌های غربی همراه بوده است. قطع شدن منافع غربی‌ها از سفره‌های نفتی رژیم پهلوی سابق و خروج ایران از مدار وابستگی به الگوهای راهبردی آمریکا در منطقه غرب آسیا تهدیدات بسیاری را پس از پیروزی انقلاب اسلامی متوجه این انقلاب نوظهور ساخت.

نخبگان سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در سخنرانی‌ها و آثار منتشر شده خود در طی چهار دهه گذشته تهدیدات پیش روی نظام اسلامی ایران را دسته‌بندی و به آن‌ها اشاره کرده‌اند. (خدادی، ۱۳۹۸: ۱۸) تهدیدات نظامی در دوره جنگ هشت ساله عراق بر علیه ملت ایران، تحریم‌های نفتی و اقتصادی و تهدیدات فرهنگی از جمله الگوهای تبیینی نزد نخبگان سیاست خارجی و داخلی ایرانی بوده‌اند. (طباطبایی و جعفرزادگان، ۱۳۹۷) مقام معظم رهبری در تبیین چگونگی مقابله استکبار جهانی در برابر بسط و شکوفایی انقلاب اسلامی در سه حوزه تهدیدات سخت، نرم و نیمه سخت به نظریه پردازی و مفهوم سازی اقدام نموده‌اند. بیانیه گام دوم انقلاب که توسط ایشان در سال ۱۳۹۷ منتشر شد منشوری از جهت‌گیری‌های اصلی انقلاب و تهدیدات پیش رو است.

آنچه در این مقاله نگارنده به دنبال آن است این است که با استفاده از چهارچوب نظری که بر اساس دیدگاه‌های مقام معظم رهبری در حوزه تهدیدات پیش روی انقلاب اسلامی طراحی شده است مفهوم تهدید نرم افزاری را با استفاده از الگوی پژوهشی ابداعی خود در سند بیانیه گام دوم تبیین و بررسی نماید. سوال پژوهشی مقاله حاضر این است که تهدیدات نرم افزاری در بیانیه گام دوم انقلاب چیست و چگونه تبیین می‌شوند؟ در پاسخ به سوال فوق فرضیه پژوهشی ذیل مطرح می‌شود که تهدیدات نرم افزاری ذکر شده در بیانیه گام دوم انقلاب در قالب دوره سوم سلطه‌گری غرب یعنی دوره استعمار فرانو قرار می‌گیرد و شامل نفوذگذاری سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جهت ممانعت از پیش برد اهداف کلان انقلاب اسلامی می‌شود. روش پژوهش مقاله حاضر توصیفی و تبیینی است و روش گردآوری داده‌ها اسنادی و کتابخانه‌ای می‌باشد.

شکل شماره (۱): هرم چهارچوب نظری پژوهش

بخش دوم: تمدن اسلامی؛ سنگ بنای انقلاب اسلامی

پیروزی انقلاب اسلامی با هدف بنای تمدن اسلامی اتفاق افتاد. این تمدن در سده‌های قبل به وقوع پیوست اما پیروزی انقلاب اسلامی فرصتی برای بروز و ظهور عینی حقایق تمدن اصیل اسلامی فارغ از آلودگی‌های دیکتاتوری و وابستگی بوده است. مراحل تکوین تمدن اسلامی عبارتند از وقوع انقلاب اسلامی، تشکیل نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، تشکیل کشور اسلامی و تشکیل تمدن اسلامی است. در این باره مقام معظم رهبری بیان داشته‌اند که

"آرمان نظام جمهوری اسلامی را می‌شود در جمله کوتاه ایجاد تمدن اسلامی خلاصه کرد." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۶/۱۴)

ایشان در تعریف تمدن اسلامی آن را تمدنی می‌دانند که "با شاخصه‌های ایمان و علم و اخلاق و مجاهدت مداوم، اندیشه پیشرفت و اخلاق والا همراه بوده و نقطه‌رهایی از جهان‌بینی مادی و ظالمانه و اخلاق به لجن کشیده‌ای است که ارکان تمدن امروزی غربند." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۲/۹) ایشان تمدن اسلامی جدید را بر پایه چهار رکن "دین، عقلانیت، علم و اخلاق" تعریف می‌کنند (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۰/۶/۲۶) که در آن علم همراه با اخلاق، مادیات همراه با معنویت و دین و قدرت سیاسی همراه با عدالت است. شاخصه‌های تمدن نوین اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری عبارتند از: محوریت قوانین قران، ایمان، خردورزی، علم، اخلاق، حکومت مردمی، ایجاد رفاه عمومی، استقرار عدالت (نعیم آبادی و پالیزیشه، ۱۳۹۸: ۶۰-۶۳)

مقام معظم رهبری سه تجربه تمدنی نبوی، تمدن غرب و تجربه جمهوری اسلامی ایران را مورد توجه قرار داده‌اند. ایشان جریان تمدنی اسلام را از عصر نبوی آغاز و آن را به تجربه تمدنی جمهوری اسلامی ایران متصل کرده‌اند. در تجربه تمدنی صدر اسلام به نقش نبی مکرم اسلام در تاسیس تمدن اسلامی، درخشش تمدنی اسلام و قرن سوم و چهارم هجری و نیز به نقش جانشینان پیامبر با تاکید ویژه بر نقل و فعل امامان معصوم اشاره می‌نمایند. (بهمنی، ۱۳۹۳: ۲۰۲) از دیگر مصادیق تعریف تمدن اسلامی تقسیم آن به دو بعد ارزشی و رفتاری است. ارکان تمدن اسلامی با توجه به سخنان مقام معظم رهبری عبارتند از ارکان ارزشی: ایمان به اسلام و ارزش‌های توحیدی، ارکان روشی: توانایی عقل و نقل و نوگرایی. ارکان رفتاری: مجاهدت و عدم وابستگی و عزتمندی (بهمنی، ۱۳۹۳: ۲۱۲)

در تقسیم‌بندی دیگر از تمدن اسلامی بر اساس معیار ابزاری و حقیقی بودن به باور ایشان این تمدن نوین دو بخش دارد

"بخش اول بخش ابزاری است که عبارت است از ارزش‌هایی که به عنوان پیشرفت کشور مطرح می‌کنیم. از قبیل علم، اختراع، صنعت، سیاست، اقتصاد، اقتدار سیاسی و نظامی، اعتبار بین‌المللی، تبلیغ و ابزارهای تبلیغ. این‌ها همه بخش ابزاری تمدن است. اما بخش حقیقی و اصلی تمدن آن اموری است که متن زندگی ما را تشکیل می‌دهد که همان سبک زندگی است. مثل مسئله خانواده، سبک ازدواج، نوع مسکن، نوع لباس، تفریحات، رفتار ما در محل کار، در دانشگاه، در مدرسه، در فعالین سیاسی ... این‌ها آن بخش‌های اصلی تمدن است که متن زندگی انسان است". (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۱/۷/۳۲)

با توجه به تعریف متنوع و محتوای چند لایه تمدن اسلامی در گفتار مقام معظم رهبری نگارنده در دسته‌بندی مبتنی بر بیانات رهبر انقلاب تمدن اسلامی را به دو لایه ابزاری (حکومت‌مندی و مدیریت جامعه) و لایه جوهری (حفظ هویت اسلامی و انقلابی) تقسیم‌بندی می‌کند. لایه ابزاری در تمدن اسلامی لایه سخت افزاری و مدیریتی است. در این لایه دولت، اقتصاد و سیاست قرار دارد. مدیریت حوزه عمومی و پیش برد اهداف انقلاب اسلامی در سطح داخلی و خارجی در این لایه قرار دارد. لایه عمیق‌تر، لایه جوهری تمدن اسلامی است. نرم افزار تمدن اسلامی که همان روح انقلاب اسلامی و فرهنگ اصیل اسلامی و انقلابی است در این لایه قرار دارد. آنچه به انقلاب اسلامی هویت متمایز از سایر انقلاب‌ها می‌دهد و شخصیت والای آن را حفظ می‌کند همین لایه جوهری است.

آنچه تمدن اسلامی را به نظام سلطه و تهدیدات برخاسته از آن مرتبط می‌سازد حراست از دو لایه ابزاری و جوهری تمدن اسلامی در برابر تهدیدات نظام سلطه است. رهبر انقلاب اسلامی اهمیت تامین امنیت جهت برقراری تمدن اسلامی را از اولویت‌های اساسی کشور ذکر کرده‌اند. در این قالب ایشان بیان داشته‌اند:

"امنیت زیرساخت همه پیشرفت‌های یک ملت است. اگر امنیت نباشد نه اقتصاد هست نه فرهنگ هست نه سعادت عمومی". (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۷/۲۰)

در واقع نظام سلطه در قالب تهدیدات متنوعی که ریشه در دوره‌های مختلف سلطه‌گری آن‌ها دارد به صورت مستمر تاکنون تمدن اسلامی را که سنگ بنا و هدف از انقلاب اسلامی است را هدف قرار داده و امنیت آن را مورد چالش قرار داده است.

بخش سوم: دوره‌های سلطه و تهدیدات آن

تمدن اسلامی برای رسیدن به اهداف خود با تهدیدات دولت‌های سلطه‌گر به طور خاص آمریکا مواجه است. این تهدیدات از تنوع مبتنی بر دوره‌های مختلف سلطه‌گری برخوردار است. در هر دوره نظام سلطه، یک نوع تهدیدات بر علیه تمدن اسلامی ایجاد می‌شود. رهبر معظم انقلاب دوره‌های سلطه‌گری نظام سلطه را به سه دوره استعمار، استعمار نو و استعمار فرانو تقسیم بندی کرده‌اند. ایشان با ذکر مثال‌هایی تاریخی این تقسیم‌بندی را اینچنین بسط داده‌اند

"استعمار کهن از بین رفت و جای آن، استعمار نو را آوردند. استعمار نو این بود که در راس کشورها، بیگانگان نمی‌آمدند حکومت کنند. مثل دوران استعمار قدیم نبود که حاکم انگلیسی برود در هند حکومت کند، نه از خود کشورها کسانی را می‌گماشتند مثل رژیم طاغوت، مثل رضاخان و پسرش و مثل بسیاری از دولت‌های دیگر کشورهای جهان سوم." (بیانات مقام معظم رهبری ۱۳۹۵/۱۰/۱۹،)

در دیدگاه رهبری انقلاب تهدیدات برخاسته از هر دوره سلطه از ویژگی‌های خاصی برخوردار هستند. ایشان دوره اول سلطه را با تهدیدات سخت افزاری برابر می‌داند و دوره دوم را انتقال تهدیدات به سمت تهدیدات نرم افزاری ارزیابی می‌کنند. به نظر ایشان

"استحاله و نفوذ مرحله پس از سرکوب است و زمانی رخ می‌دهد که دشمن در سرکوب‌گری خویش شکست بخورد که در این حالت تلاش می‌کند که اگر نظام اسلامی باقی می‌ماند از عناصر ضعیف نفسی که می‌توان در آن‌ها نفوذ کرد و این افراد را در مسایل کشور در واقع طرف‌های

اصلی خودش قرار بدهد و بالاخره نظامی به وجود بیاید و ادامه پیدا کند که قدرت کافی نداشته باشد ضعیف مطیع و سرسپرده باشد تا نتواند در مقابل دشمن بایستد." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵)

مفهوم نفوذ در دوره سوم نظم سلطه از برجستگی بالایی برخوردار است. نفوذ از کلمه عربی نفذ گرفته شده و در فرهنگ عربی به هر آن چیزی که از میان چیز دیگری بگذرد گفته می‌شود (جر، ۱۳۹۵: ۲۰۹۵) در فرهنگ فارسی به عبور گلوله از لایه و رسیدن به هدفی مشخص اطلاق می‌شود. (معین، ۱۳۷۱: ۹۷۷۸) نفوذ کنش یا قدرتی است که نتیجه‌ای را بدون اعمال آشکار زور یا بدون اعمال مستقیم فرمان تولید می‌کند. (Webster, 2018: 641)

در دوره سوم نظم سلطه تهدیدات نرم افزاری و نفوذ در اشکال مختلف آن محور تهدیدات استعمار فرانو را تشکیل می‌دهد. تهدیدات غرب در دوره سوم نظم سلطه در دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی این چنین تبیین شده است که دشمنان انقلاب اسلامی از ابتدا به دنبال سقوط انقلاب و سقوط نظام جمهوری اسلامی بودند و از روش‌های مختلفی نیز استفاده نموده‌اند اما چون به نتیجه مطلوب دست نیافتند هدف شان این شد که اگر براندازی نظام جمهوری اسلامی محقق نشد انقلاب را استحاله کنند یعنی صورت انقلاب باقی بماند اما باطن انقلاب سیرت انقلاب روح انقلاب از بین برود که تفاوت روش براندازی با استحاله و نفوذ در همین شکل آن است نه در محتوا. (جوان بخت، روستایی و رضایی، ۱۳۹۷: ۱۰۶)

رهبر انقلاب تهدیدات دوره سوم نظم سلطه را در قالب جنگ نرم تبیین کرده‌اند. به نظر ایشان: "امروز اولویت اصلی کشور مقابله با جنگ نرم دشمن که هدف آن ایجاد تردید اختلاف و بدبینی میان آحاد مردم است و مهمترین راه‌های مقابله با این تهاجم حفظ و تقویت بصیرت، روحیه بسیجی، امید کامل به آینده و مراقبت جدی در تشخیص‌ها است." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۴/۱۲)

تهدیدات نرم افزاری بر اذهان مردم تاثیر می‌گذارد و هدف از آن انحراف در باورها و تهدید هویت اسلامی است. ایشان در این قالب می‌فرمایند:

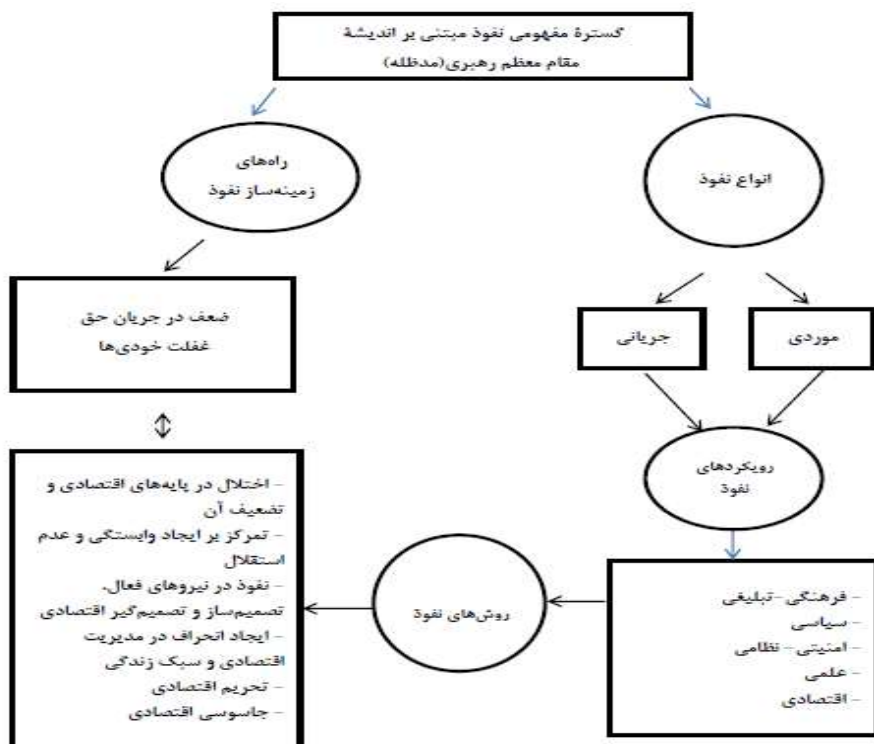
"این است که بتوانند ملت را نسبت به آرمان‌ها و عقاید و هدف‌هایشان بی‌تفاوت و بی‌عتنا کنند و بعد بتوانند به وسیله عوامل و مزدوران خود زمینه را برای بازگشت سیطره امریکا بر ایران فراهم نمایند." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۲/۸/۲۳)

در دوره نظم سوم سلطه تهدیدات سخت و نرم با یکدیگر عجین شده‌اند. رهبر انقلاب ضمن اشاره به اهمیت تهدیدات نرم متنوع شدن تهدیدات در این دوره را این چنین برمی‌شمارند:

"در این اوضاع جنگل‌وار جهانی اگر جمهوری اسلامی صرفاً به دنبال مذاکره و مبادله اقتصادی برود در عین حال توان دفاعی نداشته باشد آیا حتی دولت‌های کوچک نیز به خود اجازه تهدید ملت ایران را نخواهند داد؟ دشمنان مدام در حال تقویت توان نظامی و موشکی خود هستند. در این شرایط چطور می‌گوییم روزگار موشک گذشته است؟ روزگار، روزگار همه چیز است."

(بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۱/۲۰)

سلیمانی و بصیری (۱۳۹۶) با بررسی اندیشه مقام معظم رهبری در زمینه مفهوم نفوذ به الگوی نظری ذیل رسیده‌اند. در الگوی شکلی ذیل مفهوم نفوذ به صورت بصری توسط این دو پژوهشگر ایرانی مورد بررسی قرار گرفته است.

شکل شماره (۲): الگوی انواع نفوذ در نگاه مقام معظم رهبری

بخش چهارم: تهدیدات سه گانه در دوره سوم نظام سلطه

در دوره نظم سلطه استعمار فرانو تهدیدات از پارادایم سخت افزاری به پارادایم نرم افزاری در قالب نفوذ سه گانه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی تغییر رویه داده است. در دوره سوم نظم سلطه به دلیل افزایش توانایی‌های بازدارندگی نظامی جمهوری اسلامی ایران تهدیدات نظامی بر علیه این کشور از اعتبار اندکی برخوردار است. لذا نظم استکباری به دنبال افزایش تهدیدات نرم افزاری برای مهار و مقابله با انقلاب اسلامی است. در سال ۱۳۹۴ مفهوم نفوذ مورد تاکید بیشتر مقام معظم رهبری قرار گرفت.

الف- نفوذ سیاسی

نفوذ سیاسی یکی از اشکال تهدیدات در دوره نظم سلطه استعمار فرانو می‌باشد. نفوذ سیاسی از دهه هشتاد خورشیدی در سخنرانی‌های رهبری مورد استفاده قرار گرفته است. در تعاریف دانشگاهی در عرصه حاکمیت نفوذ را به معنی اختلال در تصمیم‌گیری و محاسبات حاکمیت و تاثیر بر اراده ملی ارزیابی می‌کند و در نهایت نفوذ به معنای ورود پنهان برای آسیب رساندن و به عنوان سازوکاری برای اثرگذاری در دیگران استفاده شده است. (رابینز، ۱۳۷۴: ۶۸۱)

به طور خاص پس از مذاکرات برجام این مفهوم بیش از گذشته مورد تاکید ایشان قرار گرفت. دلیل توجه بیشتر رهبری به مفهوم نفوذ تغییر آرایش صحنه تهدیدات پیش روی جمهوری اسلامی ایران بوده است. اندیشکده مرکز امنیت امریکای جدید در گزارشی صریح به این موضوع اشاره می‌کند که ایالات متحده باید از فضای به وجود آمده پس از مذاکرات هسته‌ای با ایران استفاده و شبکه حامیان غرب در ایران را فعال کند تا از این طریق تغییراتی سیاسی - فرهنگی در ایران ایجاد کند. (نگاه کنید به وب سایت <https://www.ipinst.org> (2016) این همان موضوعی است که می‌توان در گفتار دولت مردان امریکایی از جمله باراک اوباما و جان کری نیز مشاهده کرد.

در واقع امریکایی‌ها به دنبال ایجاد فضایی برای نفوذ در عرصه سیاسی کشور و یا تغییر در روندهای سیاسی و تصمیم‌گیری کشور هستند. برای دستیابی به این هدف نیز از سیاست‌هایی چون ایجاد دودستگی یا دوگانه سازی استفاده می‌کنند. (Abdullah, 2016: 480) خطاب قرار دادن عده‌ای به عنوان مستعد، تجدیدنظر طلب و نسل جوان در اظهارات اوباما یا جوانانی که آینده می‌خواهند و همچنین قلمداد کردن مخالفان رابطه با امریکا با عنوان تندروها در اظهارات جان کری از همین دست دوگانه سازی‌ها و ایجاد شکاف در جامعه ایران است. (Hasanovic, 2018: 89)

نمود بارز و ترجمان این سیاست در اظهارات رئیس جمهور امریکا مشهود است که چند روز بعد از مذاکرات وین در ۱۹ مردادماه ۱۳۹۴ (۱۱ اگوست ۲۰۱۵) در مصاحبه با وب گاه مایک به ان اشاره کرد. وی بیان داشت در داخل ایران باید گذار صورت بگیرد حتی اگر تدریجی باشد. گذاری که طی آن درک شود که شعار مرگ بر امریکا و انکار هولوکاست توسط رهبران ایران و تهدید اسرائیل به ناپودی و دادن اسلحه به حزب الله گروهی که در فهرست تروریستی قرار دارد و ... ایران را در چشم بخش اعظم جهانیان کشوری طرد شده می‌سازد. (Mutti, 2017: 6)

تعریف نفوذ و ویژگی‌های منفی نفوذ بر نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران در بیان مقام معظم رهبری این چنین است ذکر شده است "نفوذ در سطح تاثیرگذاری بر محاسبات تصمیم‌سازان و جابجایی مهره‌های انقلابی دسته‌بندی می‌شود." رهبری در نفوذ سیاسی هدف و آماج توطئه‌ها و نفوذ دشمن را خواص، نخبگان، افراد موثر، تصمیم‌گیران یا تصمیم‌سازان دانسته‌اند چرا که در عموم مردم نفوذ کلمه دارند و تاثیر گذارند. "بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۷/۲) علاوه بر سطح نخبگی، نفوذ سیاسی می‌تواند در بین توده‌های مردم نیز به وقوع بپیوندد. در نفوذ سیاسی نفوذ جریان‌ی مهم است. نفوذ جریان‌ی یعنی شبکه‌سازی در داخل ملت!". (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۴/۹/۴)

ب- نفوذ اقتصادی

نفوذ اقتصادی به معنای تسلط بر ارکان اقتصادی کشور است. به نحوی که مدیریت اقتصاد از جانب عنصر مسلط بر اقتصاد کشور مقصد تحمیل شود و مدیریت این امور به دست کشور نفوذکننده و سلطه‌گری باشد. (شیخی، ۱۳۹۴: ۸۹۹۹) وقتی ما در مورد نفوذ اقتصادی صحبت می‌کنیم مشخصا یعنی کشور مبدا و نفوذکننده سعی دارد ظرفیت‌ها، ساختارها، قابلیت‌ها، استعدادها و ابزارها و به عبارتی قابلیت‌های اقتصادی کشور هدف یا مقصد را در اختیار خود قرار دهد و ان را وسیله‌ای برای توسعه طلبی سیاست‌ها و مطامع خود بداند. (شاه ویسی، ۱۳۹۴: ۳۰۲۸۷)

مقام معظم رهبری اولین بار در سال ۱۳۸۶ مسئله نفوذ اقتصادی را مطرح کردند و ضمن پیش‌بینی این امر به ضرورت مقابله با جنگ اقتصادی اشاره کردند. در سال ۱۳۹۲ ایشان ضمن تحلیل وضعیت تحریم‌های هدفمند اعمال شده بر ضد جمهوری اسلامی ایران تصریح کردند که "این تحریم‌های هدفمند از حدود زمستان ۱۳۹۰ به جنگ تمام عیار اقتصادی تبدیل شده است." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۲/۱۲/۲۰)

مقام معظم رهبری در قالب تبیین پروژه نفوذ اقتصادی عمدتاً بر دو محور تحریم‌ها جهت خربکاری در سازوکارهای سالم اقتصاد داخلی و ترویج فرهنگ اسراف تاکید داشته‌اند. سلیمانی و بصیری (۱۳۹۶) با بررسی اندیشه رهبری در زمینه مفهوم نفوذ اقتصادی و ارتباط آن با دانش اطلاعاتی به الگوی نظری ذیل دست یافته‌اند.

روش‌های اقتصادی از منظر ولایت	تضعیف پایه‌های اقتصادی و اختلال در آن	تمرکز بر ایجاد وابستگی و عدم استقلال	نفوذ در نیروهای فعال، تصمیم‌ساز و تصمیم‌گیر اقتصادی	ایجاد انحراف در مدیریت اقتصادی و سبک زندگی	تحریم اقتصادی	جاسوسی اقتصادی
روش‌های نفوذ راهبردی بر اساس نوع	موردی / جریان	جریان	موردی / جریان	جریان	موردی	موردی
نوع نفوذ راهبردی	*	*	*	*	*	*
لایبگری	*	*	*	*	*	*
یادگیری اجتماعی	*	*	*	*	*	*
جلب نظر عموم	*	*	*	*	*	*
ایجاد شبکه‌های نفوذ، اتحادها و سیاست‌های ارتباطی	*	*	*	*	*	*
استفاده کلان از شبکه‌های اجتماعی	*	*	*	*	*	*

جدول شماره (۳): انواع نفوذ اقتصادی در دیدگاه مقام معظم رهبری

ج- نفوذ اجتماعی - فرهنگی

مهمترین شق نفوذ در تهدیدات نرم افزاری نفوذ نرم فرهنگی و اجتماعی است. در این نوع نفوذ اغلب مخاطبان توده‌های مردم هستند. از منظر رهبر معظم انقلاب مقوله فرهنگ از سایر مقولات مهمتر است.

"چون فرهنگ به معنای هوایی است که ما تنفس می‌کنیم. شما ناچار هوا را تنفس می‌کنید چه بخواهید چه نخواهید. اگر این هوا تمیز باشد اثری دارد در بدن شما. اگر این هوا کثیف باشد اثری دیگری دارد. فرهنگ یک کشور مثل هواست." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۳/۱/۱)

رهبر انقلاب در مقوله رخنه و نفوذ دشمن به فرهنگ کشور چهار کلید واژه مهم تهاجم فرهنگی، شبیخون فرهنگی، ناتوی فرهنگی و نفوذ فرهنگی را در طول سال‌ها عنوان کرده‌اند. (جوان بخت،

روستایی و رضایی، ۱۳۹۷: ۱۱۳) سه پژوهشگر ایرانی با بررسی بیانات مقام معظم در حوزه جنگ نرم، محورهای ۱۷ گانه شناسایی تهدیدات نرم توسط ایشان را خلاصه کرده‌اند. برخی از محورها عبارتند از: ۱- شبیخون و تهاجم نرم و تسخیر سنگرهای معنوی توسط دشمن ۲- به کار بردن سلاح روانی توسط دشمن ۳- به مصاف طلبیدن فرهنگ اسلامی ایرانی در برابر فرهنگ غربی ۴- سیاه نمایی فضای روانی غالب در کشور ۵- بی‌تفاوت‌سازی ملت نسبت به آرمان‌ها، عقاید و اهداف ارزشی - بومی ۶- متهم ساختن نظام اسلامی به ناکارآمدی در اندیشه و عمل ۷- ترویج آشکار دروغ، نفوذ و شایعه پراکنی با ابزارهای پیشرفته در فضای روانی کشور (نجاتی منفرد، کمالی و دلخوش، ۱۳۹۵: ۱۲۶-۱۲۱)

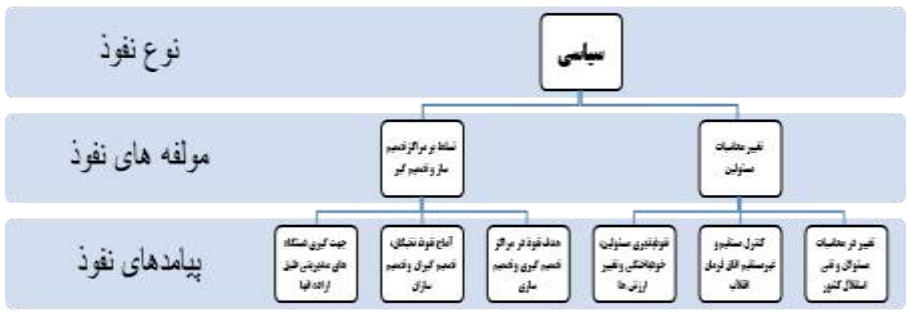
رهبر انقلاب نفوذ فرهنگی را در قالب مفهوم جنگ نرم خلاصه کرده‌اند. به نظر ایشان "اولویت آن چیزی است که به آن می‌گویند نبرد نرم، یعنی نبرد به وسیله ابزارهای فرهنگی به وسیله نفوذ به وسیله دروغ به وسیله شایعه پراکنی با ابزارهای پیشرفته‌ای که امروز وجود دارد... نبرد نرم یعنی ایجاد تردید در دل‌ها و ذهن‌های مردم." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۸/۹/۴)

در نفوذ و جنگ نرم طراحی و تمرکز بالایی برای رسیدن به اهداف از پیش طراحی شده‌ای وجود دارد که هم پایه سایر نفوذها و مکمل با آن‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. تمرکز نظام سلطه برای مقابله نرم با تمدن اسلامی در نگاه رهبری این چنین است بیان شده است:

"ما باید توجه داشته باشیم که انقلاب فرهنگی در تهدید است کما اینکه اصل فرهنگ ملی و اسلامی ما در تهدید دشمنان است در مقابل پیمان ناتو که آمریکایی‌ها به عنوان مقابله با شوروی سابق و یک مجموعه مقتدر نظامی به وجود آوردند اما برای سرکوب هر صدای معارض خودشان در منطقه خاورمیانه و آسیا و غیره از آن استفاده می‌کردند حالا یک ناتوی فرهنگی هم به وجود آورده‌اند این بسیار چیز خطرناکی است. ... مجموعه به هم پیوسته رسانه‌های گوناگون که حالا اینترنت هم داخلش شده است و ماهواره‌ها، تلویزیون‌ها و رادیوها در جهت مشخص حرکت می‌کنند تا سررشته تحولات جوامع را به عهده بگیرند." (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۵/۸/۱۵)

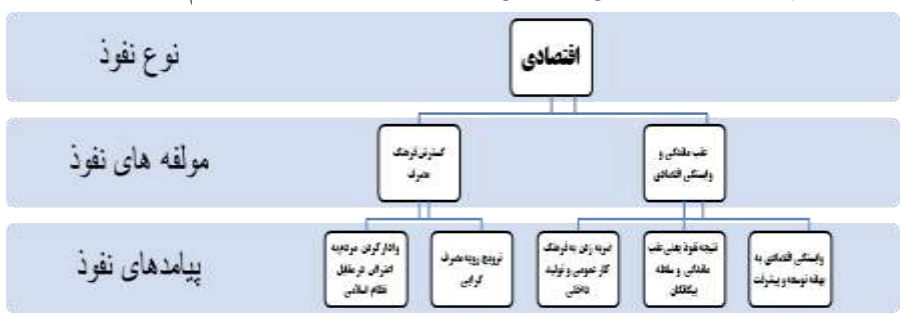
در مجموع هر سه سطح از نفوذ در دوره سوم نظم سلطه شاه کلید سخنان رهبری در ارتباط با تبیین مکانیزم تهدیدات نظم سوم بر علیه تمدن انقلاب اسلامی را تشکیل داده‌اند. اصلانی و رهبری (اصلانی و رهبری، ۱۳۹۶) در قالب جمع‌آوری سخنرانی‌های رهبری در بازه زمانی ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۶ در سه حوزه نفوذ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی محورهای مورد اشاره ایشان را با ذکر تاریخ مورد

بررسی قرار داده‌اند. در حوزه نفوذ سیاسی اصلانی و رهبری دو مولفه نفوذ را به همراه شش پیامد نفوذ سیاسی در قالب مطالعه بازه زمانی تقریباً سی ساله ۱۳۳۸ تا ۱۳۹۶ دسته‌بندی کرده‌اند. در شکل زیر خلاصه‌ای تصویری از نفوذ سیاسی و مولفه‌ها و پیامدهای آن در دیدگاه مقام معظم رهبری را مشاهده می‌کنید.

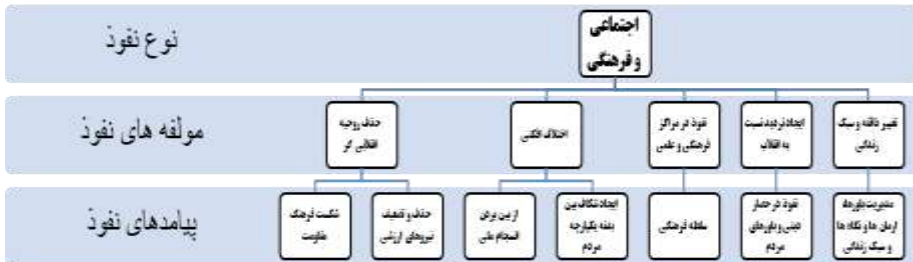
جدول شماره (۴): نفوذ سیاسی و مولفه‌های آن در دیدگاه مقام معظم رهبری

در جدول ذیل در حوزه نفوذ اقتصادی تعداد مولفه‌های نفوذ از برابری کمی با نفوذ سیاسی برخوردار است اما در بعد پیامدهای نفوذ تغییر کمی را شاهد هستیم. در شکل زیر مولفه‌های نفوذ اقتصادی و پیامدهای آن را در طی دوره سی ساله ۱۳۳۸ تا ۱۳۹۶ شاهد هستیم.

جدول شماره (۵): نفوذ اقتصادی و مولفه‌های آن در دیدگاه مقام معظم رهبری

در حوزه نفوذ اجتماعی و فرهنگی اصلانی و رهبری تصویری سی ساله از دغدغه‌های رهبری در ارتباط با نفوذ نرم و جنگ نرم ارائه کرده‌اند که از مولفه‌های نفوذ و پیامدهای بیشتری در مقایسه با دو جدول فوق برخوردار هستند.

جدول شماره (۶): نفوذ فرهنگی و مولفه‌های آن در دیدگاه مقام معظم رهبری

اصلانی و رهبری با کمی کردن اطلاعات خود در قالب آرایه آمار عددی و درصدی در جدول ذیل به این جمع‌بندی رسیده‌اند که عرصه نفوذ فرهنگی در رتبه اول دغدغه‌های رهبری قرار دارد و پس از آن نفوذ سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در محور نگاه رهبری از تهدیدات نظام سلطه حضور دارند.

ردیف	عرصه‌های نفوذ	فراوانی واژه نفوذ	درصد نسبی	فراوانی نسبی	درصد نسبی
۱	سیاسی	۶۹	۲۲	۶۹	۲۲
۲	اقتصادی	۴۷	۱۵	۱۱۶	۳۷
۳	اجتماعی	۶۴	۲۰	۱۸۰	۵۷
۴	فرهنگی	۱۳۶	۴۳	۳۱۶	۱۰۰
۵	جمع	۳۱۶	۱۰۰		

جدول شماره (۷): فراوانی استفاده از کلید واژه نفوذ توسط مقام معظم رهبری (۱۳۶۸-۱۳۹۸) (اصلانی و رهبری، ۱۳۹۶: ۱۹۶)

بخش پنجم: امنیت نرم افزاری در بیانیه گام دوم انقلاب

در قالب چهارچوب نظری مقاله حاضر سه دوره نظم سلطه معرفی شد. در چهل سالگی انقلاب نظم سلطه پیش رو نظم استعمار فرانو است. در این نظم تهدیدات نرم افزاری در قالب سه شاخه نفوذ سیاسی، اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی از برجستگی بیشتری در مقایسه با تهدیدات سخت افزاری برخوردار است. محتوای راهبردی بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی که توسط مقام معظم رهبری بیان شده است در چهارچوب نظم سوم سلطه و تهدیدات برخاسته از آن تنظیم شده است.

ظهور انقلاب اسلامی در دوره نظم اول نظام سلطه

انقلاب اسلامی ایران در دوره جنگ سرد و نظام دوقطبی سخت افزاری بلوک شرق و غرب به پیروزی رسید و از سلطه غرب با تمامی منابع مادی برتر آن خارج شد. این دوره چالشگری با نظم سلطه موجود آغازگر راهی شده است که در دوره سوم نظم سلطه بیش از چهل سال از آن می-گذرد. انقلاب اسلامی ایران با شکاف انداختن در صف بلوک غرب نظم سلطه‌آمیز آن دوره را به چالش کشید و پیروز شد. در بیانیه گام دوم این پیروزی این چنین ذکر شده است "طبیعی بود که سردمداران گمراهی و ستم واکنش نشان دهند اما این واکنش ناکام ماند. چپ و راست مدرنیته از تظاهر به نشنیدن این صدای جدید و متفاوت تا تلاش گسترده و گونه‌گون برای خفه کردن آن هر چه کردند به اجل محتوم خود نزدیک‌تر شدند." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۳)

مقابله انقلاب اسلامی با نظم سوم نظام سلطه

مقابله با نظم موجود ریشه در آرمان‌خواهی انقلاب اسلامی و طی مسیر معین شده توسط بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران دارد. در سند بیانیه گام دوم این مسیر این چنین تصویر شده است "پس از آنکه انقلاب ملت ایران جهان دو قطبی آن روز را به جهان سه قطبی تبدیل کرد و سپس با سقوط و حذف شوروی و اقمارش و پدید آمدن قطب‌های جدید قدرت تقابل دوگانه جدید اسلام و استکبار پدیده‌ی برجسته‌ی جهان معاصر و کانون توجه جهانیان شد. از سویی نگاه امیدوارانه‌ی ملت‌های زیر ستم و جریان‌های آزادی‌خواه جهان و برخی دولت‌های مایل به استقلال و از سویی نگاه کینه ورزانه و بدخواهانه‌ی رژیم‌های زورگو و قلدرهای باج طلب عالم بدان دوخته شد. بدین گونه مسیر جهان تغییر یافت و زلزله‌ی انقلاب فرعون‌های در بستر راحت ارمیده را بیدار کرد." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۵)

تمدن اسلامی در نظم سوم نظام سلطه

در بیانیه گام دوم از مرحله دوم به عنوان خودسازی، جامعه پردازی و تمدن‌سازی نام برده شده است. نظریه نظام انقلابی به عنوان لایه ابزاری تمدن اسلامی در بیانیه گام دوم به عنوان نظریه‌ای با دفاع ابدی از آن توصیف شده است. در این چهارچوب در بیانیه گام دوم آمده است که "دهه‌های آینده دهه‌های شما است و شما باید که باید کارازموده و پرانگیزه از انقلاب خود حراست کنید و آن را هر چه بیشتر به ارمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و امادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نفاذ) است نزدیک کنید. برای برداشتن گام‌های استوار در آینده باید گذشته را درست شناخت و از تجربه‌ها درس گرفت." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۴)

تهدیدات نرم افزاری در بیانیه گام دوم

از آغاز انقلاب اسلامی ایران تهدیدات نرم افزاری همواره وجود داشته است. در دوره نظم سوم سلطه این دست از تهدیدات به شکل برجسته‌ای مطرح شده است. در بیانیه گام دوم آغاز و استمرار تهدیدات نظام سلطه این چنین مطرح شده است "چپ و راست مدرنیته از تظاهر به نشیندن این صدای جدید و متفاوت تا تلاش گسترده و گونه گون برای خفه کردن آن هر چه کردند به اجل محتوم خود نزدیک‌تر شدند. اکنون با گذشت چهل جشن سالانه انقلاب و چهل دهه فجر یکی از آن دو کانون دشمنی نابود شده و دیگری با مشکلاتی که خبر از نزدیکی احتضار می‌دهند دست و پنجه نرم می‌کند." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۶: ۳) تهدیدات نرم افزاری در بیانیه گام دوم انقلاب را می‌توان به سه تهدید نفوذ سیاسی، نفوذ اجتماعی - فرهنگی و نفوذ اقتصادی تقسیم‌بندی نمود.

۱- تهدید نفوذ سیاسی

در بخش‌های قبلی ذکر شد تهدید نفوذ سیاسی به عنوان یکی از اشکال تهدید نرم افزاری در دوره نظم سوم سلطه از اشکال مختلفی برخوردار است. در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی تهدید نفوذ سیاسی به دو شکل عنوان شده است.

الف- تغییر محاسبات سیاسی

مرحله قبل از اتخاذ تصمیمات انقلابی راهبردی، محاسبات سیاسی است. این مرحله پایه تصمیمات کلان نخبگان سیاسی را تشکیل می‌دهد. نفوذ سیاسی در تصمیمات نخبگان حاکمیتی مهمترین شکل تهدیدات سیاسی در نظم سوم سلطه را شکل می‌دهد. در بیانیه گام دوم آمده است "دشمنان انقلاب با انگیزه‌ای قوی، تحریف و دروغ پردازی درباره‌ی گذشته و حتی زمان حال را دنبال می‌کنند و از پول و همه‌ی ابزارها برای آن بهره می‌گیرند. رهزنان فکر و عقیده و آگاهی بسیارند. حقیقت را از دشمن و پیاده نظامش نمی‌توان شنید." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۶: ۴)

ب- تضعیف آرمان استقلال خواهی

هدف قرار دادن محور ارمان‌های سیاسی انقلاب اسلامی که استقلال طلبی و آزادی سیاسی است در دوره نظم سوم سلطه در دستورکار نظام استکبار در لایه تهدیدات نرم افزاری قرار گرفته است. این نوع از جهت‌گیری خصمانه قلب باورهای سیاسی نظام اسلامی را نشانه گرفته است. در بیانیه گام دوم به شکل خلاصه شده و روشنگرانه این تهدید این چنین تبیین شده است که "قدرت‌های

انحصارگر جهان که همواره حیات خود را در دست اندازی به استقلال دیگر کشورها و پایمال کردن منافع حیاتی آن‌ها برای مقاصد شوم خود دانسته‌اند در برابر ایران اسلامی و انقلابی اعتراف به ناتوانی کردند." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۶: ۷)

۲- تهدید نفوذ فرهنگی - اجتماعی

نفوذ نرم و جنگ نرم دو کلید واژه مهم در سخنرانی‌های مقام معظم رهبری در دو دهه اخیر در ارتباط با تهدیدات نظم سلطه سوم بوده است. استحاله فرهنگی و تغییر باورهای توده‌های مردمی تنها راه نجات نظام استکبار پس از شکست‌های نظامی و سخت‌افزاری بوده است. در بیانیه گام دوم این تلاش نظام سلطه در دو بعد مورد اشاره قرار گرفته است.

الف- تهدیدات اخلاق غربی

مهمترین جنبه جنگ نرم و نفوذ اجتماعی و فرهنگی غرب در نظم سوم سلطه بحث تهدید اخلاق مادی‌گرا و ضد اسلامی غرب و مدعیان حقوق بشر است. در بیانیه گام دوم اخلاق غربی مورد نکوهش قرار گرفته است و پیروزی انقلاب اسلامی ریشه در نوعی نفی ارزش‌های مادی‌گرای منحرف شده غربی دانسته شده است. در بیانیه گام دوم در ارتباط با این نفی‌گرایی ذکر شده است "نماز و حج و روزه داری و ... در دورانی اتفاق افتاده که سقوط اخلاقی روزافزون غرب و پیروانش و تبلیغات پر حجم آنان برای کشاندن مرد و زن به لجنزارهای فساد اخلاق و معنویت را در بخش‌های عمده‌ی عالم منزوی کرده است و این معجزه‌ای دیگر از انقلاب و نظام اسلامی فعال و پیشرو است." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۶: ۷)

ب- تهدیدات سبک زندگی غربی

سبک زندگی زیربنای پویایی حیات فرهنگی، اقتصادی و حتی سیاسی یک ملت است. سبک زندگی مجموعه‌ای از ارزش‌ها و جهت‌گیری‌های حیاتی فرهنگی و تمدنی یک ملت به‌شمار می‌آید که تغییر در آن ریشه و بنیان تمامی مسایل را از خود متاثر می‌سازد. اهمیت حیاتی سبک زندگی و مراقبت از آن در برابر نفوذ فرهنگی دشمن در بیانیه گام دوم یکی از توصیه‌های مقام معظم رهبری بوده است. در بیانیه گام دوم اهمیت سبک زندگی و تهدیدات پیش روی آن این چنین عنوان شده است "تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران زیان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی،

(۱۳۹۶: ۱۲)

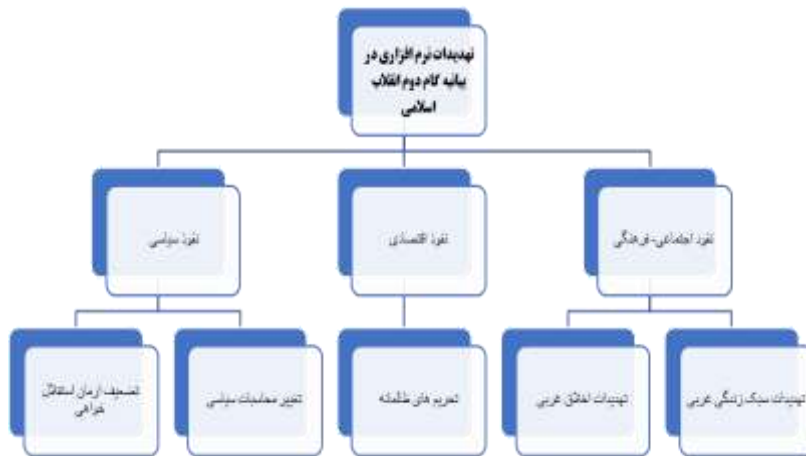
۳- تهدید نفوذ اقتصادی

نفوذ اقتصادی بعد سوم از تهدیدات غرب بر علیه نظام اسلامی در دوره نظم سوم سلطه است. این بعد با به اوج رسیدن تحریم‌های امریکا بر علیه جمهوری اسلامی ایران از اهمیت دوچندانی برخوردار شده است. در بیانیه گام دوم این مهم در قالب بحث تحریم‌ها و مذاکرات و راه حل‌های سامان بخش به وضعیت موجود تبیین شده است.

الف- تحریم‌های ظالمانه

با افزایش تهدیدات اقتصادی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران و تمرکز حداکثری امریکا بر اعمال تحریم‌های ظالمانه‌تر، این بعد از تهدیدات نظم سلطه مورد توجه بیشتر رهبر انقلاب در بیانیه گام دوم قرار گرفته است. پیوند نفوذ گذاری دشمن و ساختار اقتصاد داخلی در بیانیه گام دوم این چنین ذکر شده است "اقتصاد قوی نقطه قوت و عامل مهم سلطه ناپذیری و نفوذناپذیری کشور است و اقتصاد ضعیف نقطه ضعف و زمینه‌ساز نفوذ و سلطه و دخالت دشمنان است." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۶: ۱۲) در کنار ضعف مدیریت داخلی اقتصاد کشور تحریم‌های بیرونی به عنوان بخش اصلی نفوذ مخرب دشمن به افزایش مسایل معیشتی دامن زده است.

مقام معظم رهبر انقلاب در بیانیه گام دوم راه حل مسایل اقتصادی را اقتصاد مقاومتی و توجه به توانمندی‌های داخلی و دل نبستن به مذاکرات دانسته‌اند و تحریم‌ها را بخشی از نفوذ اقتصادی در قالب انجام مذاکرات بی نتیجه تصویر نموده‌اند. در زمینه پیوند تحریم‌ها و نفوذ اقتصادی دشمن، ایشان در بیانیه گام دوم اعلام کرده‌اند که "اینکه کسی گمان کند که مشکلات اقتصادی صرفاً ناشی از تحریم است و علت تحریم هم مقاومت ضد استکباری و تسلیم نشدن در برابر دشمن است پس راه حل زانو زدن در برابر دشمن و بوسه زدن بر پنجه گرگ است خطایی نابخشودنی است. این تحلیل سراپا غلط هر چند گاه از زبان و قلم برخی غفلت زدگان داخلی صادر می‌شود اما منشأ آن کانون‌های فکر و توطئه خارجی است که با صد زیان به تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران و افکار عمومی داخلی القا می‌شود." (بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، ۱۳۹۶)

جدول شماره (۸): الگوی تهدیدات نرم افزاری نظم سوم سلطه در بیانیه گام دوم انقلاب

نتیجه گیری

پس از پیروزی انقلاب اسلامی تهدیدات پیش روی انقلاب در سه دوره به وقوع پیوست. دوره اول استعمار، دوره دوم استعمار نو و دوره سوم استعمار فرانو بوده است. در هر دوره نظم سلطه نوع خاصی از تهدیدات بر علیه جمهوری اسلامی ایران اعمال شد. در دوره کنونی و در نظم سلطه سوم تهدیدات نرم افزار محور در سه حوزه نفوذ سیاسی، نفوذ اقتصادی و نفوذ اجتماعی - فرهنگی دسته بندی می شوند. در بیانیه گام دوم تهدیدات نرم افزاری سیاسی در قالب نفوذ سیاسی به دو دسته تغییر محاسبات سیاسی و تضعیف آرمان استقلال خواهی تقسیم بندی می شوند. نفوذ اقتصادی نیز در قالب تحریم های ظالمانه در بیانیه گام دوم آورده شده است. در بیانیه گام دوم نفوذ اجتماعی فرهنگی از اهمیت بالاتری برخوردار است و به دو دسته تهدیدات سبک زندگی غربی و تهدیدات اخلاق غربی تقسیم شده است. در مجموع تهدیدات نرم افزاری در نظم سوم سلطه به دلیل افزایش توان بازدارندگی نظامی جمهوری اسلامی ایران از حالت سخت افزاری نظامی خارج شده است و به سمت نرم افزاری فرهنگی، سیاسی و اقتصادی تغییر جهت داده است. هدف از اعمال تمامی نفوذهای و تهدیدات تضعیف نظام اسلامی جهت غلبه بر رشد و شکوفایی تمدن اسلامی به عنوان هدف والای نظام جمهوری اسلامی ایران است.

منابع

- آزادی، افشین؛ ترابی، محمد و حیدرپور، ماشاءالله (۱۳۹۹). «جمهوری اسلامی ایران و فضای مجازی؛ راهکارهایی برای حل چالش‌ها»، فصلنامه مطالعات دفاع مقدس، سال ششم، شماره ۳.
- اصلانی، فریبرز و رهبری، سیف‌الله (۱۳۹۶). «پيامدشناسی کارکردهای براندازی نرم ناشی از نفوذ دشمن با تاکید بر دیدگاه‌های مقام معظم رهبری»، دو فصلنامه پاسدار فرهنگی انقلاب اسلامی، سال هفتم، شماره ۱۵، بهار و تابستان.
- برزگر، کیهان و رضایی، مسعود (۱۳۹۵). «راهبرد دفاعی ایران از منظر آیت‌الله خامنه‌ای»، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال نوزدهم، شماره چهارم، زمستان.
- بهروز، صمد (۱۳۹۸). مولفه‌های تاثیرگذاری حداکثری انقلاب اسلامی ایران بر حزب‌الله لبنان، فصلنامه پژوهش‌های انقلاب اسلامی، سال هشتم، بهار ۱۳۹۸، شماره ۲۸، صص ۲۵-۴۷.
- بهمنی، محمدرضا (۱۳۹۳). «تمدن نوین اسلامی در اندیشه ایت‌الله خامنه‌ای»، فصلنامه علمی پژوهشی فلسفه و الاهیات، سال ۱۹، شماره دوم، تابستان.
- بیانات مقام معظم رهبری، رجوع کنید به تارنمای الکترونیکی <https://www.leader.ir/fa>
- جر، خلیل (۱۳۶۵). فرهنگ لاروس، ترجمه: سید حمید طبیبیان، تهران: امیر کبیر.
- جنیدی، رضا و ملائی، مسعود (۱۳۹۸). «راهبردهای مبتنی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابله با قدرت هوشمند ایالات متحده آمریکا»، فصلنامه راهبرد سیاسی، دوره ۳، شماره ۸.
- جهان‌بین، فرزاد و معینی پور، مسعود (۱۳۹۳). «فرآیند تحقق تمدن اسلامی از منظر حضرت ایت‌الله خامنه‌ای»، مطالعات انقلاب اسلامی، سال یازدهم، شماره ۳۹، زمستان.
- جوان‌بخت، مارال؛ روستایی، زینب و رضایی، احسان (۱۳۹۷). «نفوذ و اقسام آن در منظومه فکری امام خامنه‌ای»، مجله بین‌المللی پژوهش ملل، دوره چهارم، شماره ۳۹، اسفند.
- خدادی، حسن، (۱۳۹۸). «پیشینه تاریخی فرهنگ استراتژیک «عزت طلبی» در سیاست خارجی ایران معاصر، مطالعه موردی؛ سیاست خارجی دوران صفویه»، پژوهش‌های راهبردی سیاست، سال هفتم، شماره ۲۸ (پیاپی ۵۸)، بهار.
- رایزنر، استیفن (۱۳۷۴). مدیریت رفتار سازمانی، ترجمه: علی پارسائیان و سید محمد اعرابی، جلد دوم، تهران: نشر موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- سلیمانی، یاسر و بصیری، علیرضا (۱۳۹۶). «بررسی تطبیقی نفوذ اقتصادی در چهارچوب منویات مقام معظم رهبری و دانش اطلاعاتی امنیتی»، فصلنامه افق امنیت، سال دهم، شماره ۳۵، تابستان.
- شاه ویسی، ساسان (۱۳۹۴). «نفوذ اقتصادی اولین مرحله نفوذ است»، پایگاه خبری دیده بان، کد خبر:

- شیخی، عبدالمجید (۱۳۹۴). نفوذ اقتصادی، پایگاه خبری برهان، کد خبر: ۸۹۹۹
- کاظمی، پریسا و بشیری، اکبر (۱۳۹۸). «سازوکارهای تضمین حقوق بنیادین بشر در نظام حقوقی عمومی ایران»، دو فصلنامه مطالعات حقوق بشر اسلامی، دوره ۸، شماره ۱۶، بهار و تابستان.
- معین، محمد (۱۳۷۱). فرهنگ معین، تهران: امیر کبیر، جلد چهارم.
- نجاتی منفرد، علیرضا؛ کمالی، محمدرضا و دلخوش، کاظم (۱۳۹۵). «بررسی راهبردهای رسانه ای و فرهنگی دشمن در نبرد نرم علیه انقلاب اسلامی از منظر حضرت امام خامنه ای»، مطالعات قدرت نرم، سال ششم، شماره ۱۴، بهار و تابستان.
- نصیری، سوناز (۱۳۹۸). «نقش قدرت نرم در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی عراق)»، دو فصلنامه مطالعات قدرت نرم، دوره ۹، شماره ۱.
- نعیم آبادی، حسن و پالیزیشه، محسن (۱۳۹۸). «جایگاه دیپلماسی عمومی در تحقق تمدن نوین اسلامی از منظر ایت الله خامنه ای»، نشریه علمی تمدن اسلامی و دین پژوهی، سال اول، شماره سوم، تابستان.
- Abdullah, Sanna (2016), *Iran Nuclear Deal: Implications for Regional Security*, *Political Studies* 22(2)
- After JCPOA (2016), see to: <https://www.ipinst.org/>
- Anggitta, Mutti (2017), *The Future of the Iran Nuclear Deal: Pretty Bright from Its Verification Lens*, *International Journal of Nuclear*, Vol. 3: No. 1.
- Hasanovic, Elmas (2018), *What is the Likelihood of Iranian Adherence to JCPOA?*, *International Journal for Social Studies*, Volume 04 Issue 01 January.
- Webster, jimy (2018), "The Rise of 'Para-Diplomacy': The Implications of Increasing Sub-national Relations on Trade and Diplomacy", Available at: [http:// www, horizons, gc, ca/ en/ content/ rise-para- diplomacy- implications-increasing-sub- national-relations-trade-and-diplomacy](http://www.horizons.gc.ca/en/content/rise-para-diplomacy-implications-increasing-sub-national-relations-trade-and-diplomacy), (accessed on 2018, apr 12).